

2. januar 2020

INNSPILL IDRETTSMELDINGA

Friluftsrådenes Landsforbund (FL) takker for muligheten til å gi innspill til arbeidet med melding til stortinget om idrettspolitikken. Vi viser også til innspillmøte 2. desember. Vårt formål er å fremme friluftsliv, og med et særlig fokus på lavterskel friluftsliv for alle i nærmiljøet. Dette danner basis for vårt innspill. Idrett og friluftsliv er dels tilgrensende og dels overlappende sektorer som utgjør viktige pilarer i norsk kultur og folkehelsepolitikk. Idrett og friluftsliv er svært viktige for befolkningens trivsel og helse.

Stortinget har nylig behandla meldinger om friluftsliv og om folkehelse, og regjeringa har utarbeida en handlingsplan for å følge opp friluftsmeldinga mens arbeid med handlingsplan for fysisk aktivitet er i slutfasen. Regjeringa arbeider også med en egen melding om barne- og ungdomskultur.

Klimaendringer og tap av naturmangfold truer menneskers eksistensgrunnlag og er satt på dagsorden i verdenssamfunnet av FN. Det er bl.a. utarbeida 17 bærekraftsmål som Norge har forpliktet seg til å arbeide for. Vi går ikke nærmere inn på dette i vårt innspill, men viktige stikkord for utfordringer som bør drøftes i meldinga er bl.a. ressursforbruk, bruk av miljøskadelige stoffer som gummigranulater i fotballbaner og fluor i skismøring, utstyrsutvikling og reisevirksomhet.

FL forventer at idrettsmeldinga får et helhetlig samfunnsperspektiv. Ei stortingsmelding om idrett kan ikke skrives løsrevet fra tilgrensende sektorer. Ei stortingsmelding om idrett kan ikke la vær å ta inn over seg nasjonale og globale utordringer der idretten både kan være en del av problemet og en del av løsningen.

Idrettens egenverdi

Det er all grunn til å understreke den verdien idretten, på lik linje med friluftslivet, har for trivsel i befolkningen. Fysisk aktivitet, opplevelser, mestring, samhold, dugnad, identitet og begeistring er viktige stikkord for verdien av idrett og friluftsliv for mennesker. Vesentlige deler av idretten og friluftslivet bygger på frivillighet. Dette har en egenverdi, og det er utenkelig at aktivitetstilbudet kunne opprettholdes uten den enorme frivillige innsatsen. Betydningen av å ivareta og anerkjenne disse verdiene bør understrekes også i kommende idrettsmelding. FL forventer at det drøftes i meldinga hvordan en fortsatt kan legge til rette for og stimulere frivilligheten.

I tillegg har idrett og friluftsliv viktige nytteverdier, som det er naturlig at staten vektlegger når virkemidler skal prioriteres. Det er viktig at idrettsmeldinga gjennom mål og

virkemidler balanserer betydningen av idrettens egenverdi og frivillighet, mot nytteverdiene for samfunnet, på en god måte. FL vil, basert på vårt formål og medlemsfriluftsrådernes interkommunale forankring, bruke mest plass på å omtale nytteverdier og fellesskapet mellom idrett og friluftsliv videre i dette innspillet.

Idrettens folkehelsebidrag

Idrettens og friluftslivets viktigste nyttebidrag er på folkehelsefeltet. Samfunnsendringer gjør at folk flest er så lite fysisk aktive gjennom arbeid og faste gjøremål at det gir svekka helse. Idrett og friluftsliv på fritida er viktig for å kompensere for dette. Både gjennom Folkehelsemeldinga og Friluftsmeldinga er betydningen av friluftsliv for folkehelse vektlagt. Idrettsmeldinga bør følge opp dette perspektivet og utfylle bildet med idrettens rolle. Når Idrettsmeldinga utarbeides, kan en også bygge på handlingsplanene for friluftsliv og handlingsplanen for fysisk aktivitet. Vi ønsker at Idrettsmeldinga på dette grunnlag gir en samla framstilling av videre arbeid for å fremme fysisk aktivitet i et folkehelseperspektiv. Idrettsmeldinga bør gå lenger enn foreliggende meldinger i å konkretisere tiltak.

Idrettens og friluftslivets fellesskap og sosiale arenaer bidrar til å løse folkehelseutfordringer knytta til ensomhet. Fysisk aktivitet er også viktig for psykisk helse. FL mener dette aspektet må vektlegges i tråd med regjeringas folkehelsepolitikk der psykisk helse og ensomhet løftes fram som viktige utfordringer. Idrett og friluftsliv er også arenaer med stort potensial for inkludering, som bør omtales i meldinga.

I forhold til folketall hevder Norge seg blant de aller beste nasjoner i toppidrett. Når det gjelder fysisk aktivitet generelt i befolkningen, har vi en langt mer beskjeden plassering og store utfordringer ved at under 30% er tilstrekkelig fysisk aktive. Topp- og mosjonsidretten er organisert sammen i Norge, og det er lagt vekt på sammenhengen mellom topp- og breddeidrett. Et viktig argument for å prioritere toppidretten er at den motiverer og stimulerer breddeidretten. Det må være grunn til å drøfte nærmere i idrettsmeldinga om toppidretten i større grad kan brukes for å stimulere til fysisk aktivitet i hele befolkningen. Noe av argumentasjonen for den sterke statlige satsinga på toppidrett, sist ved at 8 av 14 millioner i økning av spillemidlene til NIF i 2020 er øremerka toppidrett, faller etter vårt syn bort om en ikke får til en bedre sammenheng.

Grunnleggende ferdigheter – livslang aktivitet

FL har som utgangspunkt at hele befolkningen skal ha mulighet til å drive idrett og friluftsliv ut fra egne forutsetninger gjennom hele livet. Vi mener derfor det er viktig at alle barn tilegner seg grunnleggende ferdigheter som gjør dette mulig. For mange er det naturlig å veksle mellom aktiviteter som betegnes som idrett eller friluftsliv gjennom livet. For de fleste blir friluftsliv mer og mer framtreddende med økende alder. I strategien for livslang aktivitet er det derfor viktig å bygge opp under at alle tilegner seg grunnleggende friluftslivsferdigheter. Det bør være en tydelig føring i idrettsmeldinga.

Gjennom prosjektet «friluftslivsaktivitet for barn og unge i ferie og fritid» som er en del av oppfølging av regjeringas handlingsplan for friluftsliv, skal vi i gang med å definere nærmere hva som ligger i grunnleggende friluftslivsferdigheter. I Friluftsskolen, som vi har utvikla sammen med DNT, er det fire obligatoriske tema som skal bidra til grunnleggende friluftslivsferdigheter; allemannsretten, kartforståelse, gjennomføring av tur og leirslaging. Det bør gi viktige gevinster om idretts- og friluftslivsorganisasjonene i større grad samarbeida om å gi barn og ungdom grunnleggende ferdigheter innen idrett og friluftsliv.

Dette må ses i sammenheng med kompetansemålene i kroppsøvningsfaget i de nye læreplanene. En drøfting i Idrettsmeldinga av hvordan alle barn og unge kan få grunnleggende idretts- og friluftslivsferdigheter gjennom samspill mellom offentlige tilbud i barnehage, skole og SFO og frivillige organisasjoner vil være interessant og verdifull.

Kravene til utstyr og kostnadsutvikling i den organiserte idretten i kombinasjon med at flere og flere barn lever i lavinntektsfamilier, utgjør en utfordring når målet er idrett og friluftsliv for alle. FL mener dette må drøftes nærmere i meldinga, og vil peke på tiltak som fritidskort og utstyrssentraler for å møte utfordringa.

Spillemidler til anlegg

Spillemidlene som fordeles til anlegg, er statens viktigste økonomiske virkemiddel i idrettspolitikken. Vi regner med at mål og prinsipper for fordeling blir et viktig tema i meldinga. Slik vi ser det, er det en hovedutfordring å balansere midler til anlegg for den organiserte konkurranseidretten mot midler til anlegg og tilrettelegging for egenorganisert fysisk aktivitet. Utfordringer knytta til sjølv prioriteringsprosessene der den organiserte aktiviteten har formaliserte påvirkningskanaler som den egenorganiserte ikke har, er en viktig del av dette temaet. FL mener det er viktig å prioritere midlene kostnadseffektivt for å fremme fysisk aktivitet for mange, og vil spesielt ta opp behovet for midler til å fremme friluftsliv, og særlig ta opp regjeringas ferdselsåreprosjekt. Behovet for å tilrettelegge slik at anlegg kan brukes av mennesker med funksjonsnedsettelse er en sjølsagt del av temaet.

Ferdselsåreprosjektet

Regjeringa har i handlingsplan for friluftsliv satt i gang et flerårig prosjekt med planlegging, tilrettelegging, skilting, merking og kartfesting av ferdselsårer for friluftsliv i kommunene. FL er svært tilfreds med denne satsinga, og mener det er det viktigste en kan gjøre for å øke aktivitetsnivået i befolkningen. Evaluering fra turskiltprosjektet viser betydelig aktivitetsøkning etter skilting og merking av stier. Økt gange – både i fritid og til daglig kort-transport – er avgjørende for tilstrekkelig daglig fysisk aktivitet. Stier, turveger og skiløyper er også viktig arena for all kondisjonsidrett. Interessefellesskapet mellom idrett og friluftsliv i ferdselsåreprosjektet er betydelig.

Planleggingsarbeidet er godt i gang og stimuleres av tilskuddsmidler fra Klima- og miljødepartementet. Den avgjørende fasen i ferdselsåreprosjektet kommer når planene skal realiseres. Spillemidlene er statens økonomiske virkemiddel for å støtte dette arbeidet. FL er innforstått med at prioritering av spillemidler til anlegg skjer i kommunene og fylkeskommunene, men mener det er viktig at ferdselsåreprosjektet og dets betydning for fysisk aktivitet og idrett omtales i idrettsmeldinga. Spillemidlenes betydning for gjennomføring av tilretteleggingstiltakene må poengteres.

Spillemidlenes betydning for friluftsliv

Det har gjennom de siste ti-årene vært en positiv utvikling i bruk av spillemidler til å fremme fysisk aktivitet i form av friluftsliv fra starten da særordningen med støtte til løyper og hytter i fjellet via DNT blei etablert, til dagens regelverk som åpner for bruk av spillemidler til en rekke tilretteleggingstiltak for friluftsliv. FL mener at regelverket nå i hovedsak gir mulighet til å støtte aktuelle tiltak. Vi viser spesielt til tidligere omtale av regjeringas ferdselsåreprosjekt. Ønskelige endringer og justeringer, bl.a. som følge av nye behov og samfunnsendringer, bør kunne tas gjennom de årlige endringene i regelverket. For vår del har vi nå en satsing på Friluftsporter, som er nærfriluftsområder

som tilrettelegges for fysisk aktivitet, for naturopplevelser og med sosiale møteplasser, som det kan bli aktuelt å foreslå justeringer i regelverket for å ivareta. Vi mener imidlertid at det er uhensiktsmessig om slike mindre omfattende og lite prinsipielle endringer skal forankres gjennom ei stortingsmelding.

Det er likevel en utfordring at spillemidlene brukes til friluftslivsanlegg i mindre grad enn det friluftslivsanleggenes betydning for fysisk aktivitet i befolkningen skulle tilsi. Dette er nærmere dokumentert og problematisert i en undersøkelse utført ved NMBU. FL mener årsakene er flere og sammensatte, bl.a.:

- tradisjon og oppfatning av at spillemidler skal brukes til tradisjonelle idrettsanlegg,
- fortsatt mangelfull informasjon om mulighetene,
- veiledning blir i større grad retta mot og gitt til idrettsorganisasjonene enn til friluftslivsorganisasjonene,
- idrettsrådene, som er organisasjonsledd under NIF og skal ivareta idrettens interesser, har i praksis en tilnærma bestemmende rolle i enkelte kommuners prioriteringer,
- regelverket og kravet til søknader virker unødvendig omfattende og komplisert for relativt enkle anlegg for friluftsliv.

FL ber om at disse utfordringene drøftes i meldinga og at tiltak for å sikre at spillemidlene i størst mulig grad dekker befolkningens behov foreslås.

En andel av spillemidlene går også til å stimulere friluftslivsaktiviteter for barn og ungdom, og lite aktive voksne, i regi av Norsk Friluftsliv og FL. Dette har, med økningen i midler, blitt en svært viktig økonomisk kilde til å stimulere aktivitetsarbeidet. FL bruker spillemidlene til å støtte vårt viktigste friluftslivstiltak for barn og unge, Friluftsskolen, og gir nå over 3.000 barn ei ukes lystbetont introduksjon til friluftsliv hvert år. Spillemidlene er også viktig finansiering av våre store aktivitetstiltak, Naturlos og Turregistrering (TellTur, StikkUT) med flere ti-tusen deltakere hvert år. FL er opptatt av at bruk av spillemidler til aktivitetstiltak i regi av friluftslivsorganisasjoner og friluftsråd videreføres og styrkes, og ser gjerne at det fastslås i meldinga.

Spillemidler – spillemonopolet

Spillemidlene utgjør det desidert viktigste økonomiske virkemiddelet for å fremme fysisk aktivitet på fritida for befolkningen. Gjennom hovedfordelinga i 2019 blei 2,861 milliarder fordelt til idrettsformål. Til sammenlikning disponerer Klima- og miljødepartementet ca 0,2 milliarder over statsbudsjettet for å stimulere til friluftsliv. Spillemidlene disponeres i dag til å fremme fysisk aktivitet i et bredt perspektiv, herunder til friluftsliv som innebærer fysisk aktivitet. Med de betydelige samfunnsutfordringer vi står overfor fordi under 1 av 3 ut fra et helseperspektiv er tilstrekkelig fysisk aktive, er det riktig og nødvendig at spillemidlene fordeles til et bredt spekter av formål og tiltak som fremmer fysisk aktivitet.

For å fremme fysisk aktivitet i befolkningen – og ikke minst for å gi NIF og norsk idrett gode og forutsigbare rammebetingelser, er det avgjørende at den norske modellen der staten har monopol på pengespill opprettholdes (jf Lov om pengespill m.v.). I foregående avsnitt har vi også understreka spillemidlenes betydning for å fremme fysisk aktivitet i form av friluftsliv. FL vil på det sterkeste støtte opp under den norske modellen der staten har monopol på pengespill. Det gir forutsigbare rammevilkår for de lovfesta formål, og bidrar til åpenhet, kontrollerte former og fokus på å unngå spillavhengighet. Regjeringa bør i meldinga drøfte utfordringer, og tydelig fastslå at den nåværende modellen skal beholdes.

Med utgangspunkt i det vi har skrevet over om praksis for bruk av spillemidlene for å fremme fysisk aktivitet og behovet for å stimulere til fysisk aktivitet i befolkningen, vil vi reise spørsmålet om en bør vurdere begrepsbruken i både Lov om pengespill m.v. og i Forskrift om fordeling av idrettens andel av overskuddet til Norsk Tipping a/s. Ved gjennomgående å erstatte «idrett» med «fysisk aktivitet», kan en etter vårt syn få et breiere samfunnsperspektiv på disponering av spillemidlene. I stor grad mener vi dette vil være i samsvar med praksis de siste årene der det i stadig større grad er åpna for å gi støtte til anlegg for friluftsliv, for anlegg til egenorganisert aktivitet og for anlegg uten klassiske idrettsfunksjonelle krav – og til friluftslivsaktivitet for barn og unge. Videre mener vi dette er en begrepsbruk mer i tråd med dagens og framtidens samfunnsbehov. FL mener imidlertid at det uansett er naturlig at § 3 b beholdes: «at det ytes midler til Norges idrettsforbunds administrasjon og viktige arbeidsoppgaver».

De nærmere 3 milliardene som årlig fordeles til «idrettsformål» er, som tidligere poengtert, betydelige økonomiske midler. Ved at de fordeles av Kongen i statsråd etter innstilling fra Kulturdepartementet, blir de ikke gjenstand for den drøfting i Stortinget som midler fordelt over statsbudsjettet blir til del. Med den store samfunnsbetydningen politikken for å fremme fysisk aktivitet i befolkningen har, er det et spørsmål om dette er mest hensiktsmessig. FL mener det bør drøftes om arbeidet med å fremme fysisk aktivitet i befolkningen, gjennom idrett, friluftsliv og leik, hadde vært tjent med at det i større grad blei satt på den politiske dagsorden ved at Stortinget mer aktivt tok del i hovedfordelinga av spillemidler til idrettsformål (eller fysisk aktivitet).

Friluftsrådenes Landsforbund deltar gjerne videre i arbeidet med melding til stortinget om idrett, utdyper vårt innspill eller svarer på spørsmål vi ikke har berørt i dette innspillet.

Vennlig hilsen for
Friluftsrådenes Landsforbund



Morten Dåsnes
Daglig leder